

Zachová, Irena

[Hasištejnský z Lobkovic, Bohuslav. Carmina selecta]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. N, Řada klasická.
1997, vol. 46, iss. N2, pp. 151-152

ISBN 80-210-1797-X

ISSN 1211-6335

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114019>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Máme tak před sebou v pravém slova smyslu interdisciplinární publikaci. Doprovázl ji nejen bohatý a dobře popsany obrazový materiál, její textovou součástí doplňují verše Ivana Slavíka, nadepsané „Biskup Jindřich Zdik“ (s. 71–72).

Jana Nechutová

Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, Carmina selecta. Z původních vydání Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic, Farrago, básně vybral a doslovem doprovodil J. Martínek. Překlad, vysvětlivky a poznámky H. Businská a D. Martínková. Praha 1996, Aula. 184 s.

Recenzované dílo není první svého druhu. První vlaštovka na poli překladů latinské básnické tvorby našich humanistů se objevila r. 1975, kdy nakladatelství Academia vydalo deset let na zveřejnění čekající latinsko-český výbor Renesanční poesie, na němž se podíleli právě H. Businská (edice a překlad) a J. Martínek (předmluva a životopisy zastoupených českých autorů). Dílo našeho největšího humanisty Bohuslava Hasištejnského z Lobkovic (asi 1461 – 1510) je v něm reprezentováno dvěma vstupními skladbami.

Po dvaceti letech se díky nakladatelství Aula objevil na knižním trhu stejným způsobem koncipovaný výbor výlučně z básnické tvorby Lobkovicovy, vzešlý opět z dílny našich největších znalců Hasištejna D. a J. Martínkových, editorů jeho listů o správě státu a korespondence s přáteli (Bohuslai Hassensteinii a Lobkowicz Epistulae I,II, Leipzig 1969, 1980, Teubner), a osvědčené překladatelky H. Businské.

Souborně vydal Bohuslavovy básně pod názvem Farrago Tomáš Mitis v Praze r. 1562 a 1570. Představu o rozsahu Hasištejnova básnického díla získá čtenář nahlédnutím do Hejnicovy – Martínkovy Rukověti humanistického básnictví v Čechách a na Moravě 3, Praha 1969, Academia, s. 183–201. J. Martínek pořídil reprezentativní výběr 136 Bohuslavových básní v rozsahu od jednoho disticha po téměř dvousetveršové skladby. Převážná většina z nich je složena elegickým distichem – 128 básní, čtyřikrát je zastoupen hexamet, dvakrát se vyskytuje sapfická strofa a falécký hendekasylab.

Hasištejnovo básnické dílo je humanistickou poetickou tvorbou par excellence, je tedy charakterizováno klasickou dikcí a užíváním metrických útvarů běžných u básníků Augustova období, užíváním motivů antické mytologie a pozorností věnovanou obecně lidským problémům i osudu jednotlivců. Ve výboru najdeme především skladby určené Bohuslavovým současníkům (adresátům jeho listů a autorům listů Bohuslavovi, např. Janu Sturnovi nebo Janu Šlechtovi, epitafy, básně reagující na současné události, antické reminiscence, nejdelší skladbou výboru je útešná elegie věnovaná králi Vladislavovi po úmrtí královny Anny, básně politické atd.

Překladatelka respektovala rozměr latinských originálů, její překlad je obratný, plynulý a kultivovaný, věcně spolehlivý a korektní. K básním byly pečlivě vypracovány vysvětlivky. K výboru je připojen abecední slovníček osobních jmen a toponym, vzhledem k účelům publikace bez odkazu na místo výskytu, a dvojjazyčný doslov pořizovatele výboru J. Martínka s charakteristikou Hasištejna, jeho zařazením do dobového kontextu, vymezením jeho místa v kulturním dění a s odkazy, kde hledat další a nejsystematičtější informace o něm. Latina doslovu je tradičně dokonalá, školená na klasických autorech. U obsahu proti sobě v apertuře stojí originální, event. překladatelkou pro větší srozumitelnost doplněný titul, někdy s incipitem, a jeho český ekvivalent.

Edice je přehledná, ale pro podrobnější studium a komparatistiku postrádáme průběžné číslování jednotlivých básní i pročíslování veršů každé skladby – není operativní odkazovat na titul

a stranu. Na dokonalosti díla nic nemění nepatrné nedostatky a drobné nedůslednosti, které unikly při korektuře pozornosti (např. str. 125, O bavorské válce – 1. verš Odkud, poutníče jdeš, str. 150, vysvětlivka ke str. 16 (recte 39) – souvisí ze závistí, str. 11, Elegie k blahoslavené Panně – 46. verš Šalomouna, ale str. 19, Na řeholníka – 4. verš Šalomounovu, str. 27, O rakouské Vídni – 2. verš Mús, ale str. 147, Viktorinovi – 7. verš Múzy apod).

Dílo je svým předmětem, reprezentativním výběrem hodnotných skladeb evropské úrovně, kongeniálním, věcně i formálně bezvadným překladem a vybaveností (vysvětlivky, jmenný a místní slovníček a doslov), a v neposlední řadě i polygrafickým zpracováním autorským i nakladatelským počinem, který zasluhuje uznání odborníků i poučené veřejnosti. O významu díla svědčí i podpora, již se mu dostalo ze strany Ministerstva kultury ČR. Přáli bychom výboru větší publicitu, vždyť jde o zpřístupnění kulturního odkazu, na který můžeme být právem hrdí.

Irena Zachová

Bohuslav Balbín, **Rozprava krátká, ale pravdivá**. Přeložil a vydal Milan Kopecký. Blok, Brno 1997, 207 str.

Navzdory několika módním vlnám zájmu o baroko žije dosud tato doba v obecném českém povědomí jako „doba temná“, epocha intelektuálního a kulturního úpadku. O tom, že skutečnost byla daleko složitější a zdaleka ne černobílá, vypovídá nejedna z dobových literárních památek, vynikajících myšlenkovou i stylistickou úrovní a zároveň tak dosvědčujících hlubokou vzdělanost svých tvůrců. Jednou z nich je i Rozprava krátká, ale pravdivá českého jezuita Bohuslava Balbína, v dějinách naší literatury známá spíše jako „Obrana“. Tento titul však nepochází od Balbína, vznikl až zčeštěním titulu, kterým jeho dílo obdařil první editor, František Martin Pelcl (Dissertatio apologetica pro lingua Slavonica, praecipue Bohemica). Balbínův latinský spis, který vznikl v letech 1672–3 v Klatovech, ležel totiž více než 100 let v rukopise a vydání se poprvé dočkal až roku 1775 od již zmíněného Františka Martina Pelcla.

Balbínův spis představuje nejen pozoruhodný pramen pro poznání jazykové i obecně národní situace své doby, ale zároveň názorně vypovídá o tehdejším vztahu k antické tradici. Rozprava, v níž dokazuje znamenitost slovanských jazyků a místy se dotýká i dobových politických a společenských poměrů, je přímo protkána citacemi antických autorů a odkazy na jejich díla a myšlenky. Vedle filozofů (Platón, Aristotelés, Plotinos) se Balbín dovolává i historiků. Např. v kapitole pojednávající o stěhování Němců zmiňuje na jednom jediném místě Appiána, Dionýsia Halikarnasského, Livia, Caesara i Tacita. Ze způsobu, jakým Balbín s citacemi řeckých a latinských autorů pracuje, je zřejmé, že nejsou výsledkem nějaké povrchní, na odiv vystavované znalosti, ale naopak hluboké a důkladné sečtenosti.

Pro filologa jsou neméně zajímavé i Balbínovy filologické úvahy, v nichž se často odvolává na řečtinu a latinu. Např. v 17. kapitole Rozpravy nalezneme pozoruhodnou pasáž, věnovanou vztahům mezi jednotlivými jazyky a přejímání slovní zásoby: „*Přestože latina je prvotní a uvádí se mezi jazyky nejpřednějšími, přece se tak rozhojnila z řečtiny, že (jak předpokládají Varro a ostatní gramatikové, především Julius Caesar Scaliger v 1. knize o pramenech latiny) asi polovina latinského jazyka se zakládá na slovech řeckých. Že španělština, francouzština a italština vznikly z latiny, řekli jsme už dříve, že také (kupodivu!) v nich možno slyšet některá slova německá, třebaš jen zřídka tvrdí jazykovědci.*“